

Het catechumenaatstraject in de bestaande kerkgemeenschappen

Ervaringen uit Brussel en Wallonië

P. De Clerck

Ik zal eerst beschrijven hoe met het catechumenaat is gesteld in het Franstalige landsgedeelte. Vervolgens zal ik nader ingaan op het fundamenteel belang van het catechumenaat voor het leven van de Kerkgemeenschap, en op de concrete organisatie ervan. Ik rond af met enkele uitdagingen te formuleren die met dit pastoraat samenhangen.

1. De situatie in Franstalig België

De diocesane diensten voor catechumenaat zagen het levenslicht in de jaren zeventig in Brussel en Doornik, en een beetje later in de andere bisdommen.

Op dit ogenblik telt Luik ongeveer vijfendertig catechumenen, waarvan twintig effectief de stap hebben gezet naar de opname onder de geloofsleerlingen; Doornik heeft een honderdtal catechumenen, en Franstalig Brussel ongeveer honderddertig. In Namen liggen de aantallen beduidend lager: momenteel zijn er acht catechumenen

Onder deze personen telt men een meerderheid van vreemdelingen en vrouwen. Sommigen werden geboren in een christelijke context, maar werden nooit gedoopt. Anderen hebben het christendom leren kennen door de meest diverse omstandigheden. Maar allen willen zij christen worden. En deze wens gaat vaak gepaard met het verlangen om zich cultureel te integreren.

Bij de Belgen treft men een meerderheid aan van veeleer jongere personen, en van zogenaamde herbeginners (de categorie van de *recommençants*), dat wil zeggen personen die wel ooit gedoopt werden, maar die nooit het christelijke leven hebben “gepraktiseerd”.

Wat de begeleid(st)ers betreft: zij zijn allemaal vrouwen en mannen die zich met veel goede wil inzetten, maar zij hebben niet allemaal de vorming die men graag zou wensen. Zo organiseert bijvoorbeeld het bisdom Luik dit jaar zeven bijeenkomsten van twee uur, die tot hen zijn gericht.

2. Het pastorale en theologische belang van het catechumenaat

Wanneer wij catechumenen ontmoeten, is datgene wat ons het meest verrast, dat er mensen zijn die christen willen worden! In een samenleving waar een zekere zwaarmoedigheid heerst, in een Kerkgemeenschap waarvan het aantal regelmatig betrokken leden in dalende lijn gaat, kom je ineens mensen tegen met de meest verschillende levensgeschiedenissen, leeftijden en sociale achtergronden en situaties, die de vraag stellen om het christelijk geloof beter te leren kennen en, eventueel, om gedoopt te worden! Dit verzoek heeft een bijzonder gunstige weerslag op de “oude” christenen, die een werkelijkheid ontdekken die ze tot dusver niet kenden: men kan christen worden op elke leeftijd. Het catechumenaat toont de jeugd van de Kerk! In die zin is het vandaag wellicht de dankbaarste vorm van pastoraat.

Welk parcours wordt aan de catechumenen voorgesteld? Men vindt het terug in de *Orde van dienst voor de viering van de initiatiesacramenten voor volwassenen*. Deze bestaat essentieel in het *enten van een twijg* op de stam van de Kerk. Bij de aanvang is de vraag van de catechumenen louter persoonlijk, om niet te zeggen individueel. Het hele catechumenale proces bestaat er in deze stap van een persoon te enten op het Lichaam dat de Kerk is.

Het catechumenaat bestaat dus niet in een “cocooning”, in bijeenkomsten waar men zich vooral

heel goed voelt bij elkaar in het kleine basisgroepje. Dan zou je kunnen denken dat alle geloof neerkomt op zich verzamelen in een klein, warm groepje.

Het catechumenaat laat zich ook niet omschrijven als een inhaalbeweging, alsof de evidente situatie zou zijn dat “iedereen christen is”, maar waarbij enkelen de boot van het doopsel hebben gemist. We moeten ons verzetten tegen het perspectief van een inhaaldoopsel op een diefje. De Orde van dienst komt ons daarbij trouwens ter hulp. Want ze stelt vooreerst al verschillende opeenvolgende etappes voor, maar ze brengt de catechumeen ook in contact met de uiteenlopende dimensies van de leerschool van het leven in de Kerkgemeenschap. Die dimensies zijn de initiatie in de grondslagen van het geloof, zoals het lezen van de evangeliën, maar ook het binnentreden in een gemeenschap, het persoonlijk en gemeenschappelijk gebed, en niet te vergeten ook de dienst aan de medemens. Men begrijpt dan dat het catechumenale parcours verschillende jaren kan in beslag nemen!

3. Concrete organisatie van het catechumenaat

In Brussel wordt de pastoraal van het catechumenaat niet per parochie georganiseerd, maar per pastorale eenheid. Zelfs wanneer sommige kandidaten bij de aanvang veeleer verbonden zijn met een voormalige parochie, worden ze in contact gebracht met de catechumenale equipe van een pastorale eenheid. In een geleidelijk proces zullen ze in de schoot van deze eenheid worden opgenomen en geïntegreerd.

Staan we dan even stil bij de vraag van de vieringen.

De opname in het catechumenaat wordt normalerwijze gevierd met de catechumenale equipe, dus veeleer in een kleine groep; dit is immers nog maar een eerste begin.

Heel anders ligt het bij de uitverkiezing en naamopgave: deze wordt reeds voorafgegaan door een ontmoeting van alle kandidaten met de bisschop. Bij deze ontmoeting kunnen de kandidaten kennis maken met elkaar en met de bisschop. Ze kunnen met de bisschop spreken en hem de vragen voorleggen die ze graag willen stellen. Dit eerste moment is dus geen viering, maar een moment van verbodering.

Enkele dagen later brengt de uitverkiezing en naamopgave alle catechumenen van Brussel samen in de kathedraal, met de bisschop, de begeleid(st)ers, en voor zover mogelijk met christenen uit alle pastorale eenheden. Dit is een zeer indrukwekkende viering waarbij ook zo veel mogelijk ‘christenen uit traditie’ worden uitgenodigd. Wanneer deze laatsten na de viering naar huis terugkeren, zijn ze vaak diep bewogen door het zien van dit engagement van mensen die het christendom als iets heel nieuws ontdekken.

De eigenlijke initiatiesacramenten zelf worden in Brussel niet in de kathedraal gevierd omdat er te veel kandidaten zijn daarvoor. Die kandidaten worden gedoopt en gevormd en ontvangen de eucharistie tijdens de Paaswake in hun pastorale eenheid - denken we aan de boutade van prof. Bieringer : je kan geen Paaswake vieren als er geen catechumeen is. Het is daar ook dat ze de “periode van de mystagogie” doormaken en in het “gewone” leven als christen worden gelanceerd.

Uit dit ruime pakket dat de initiatie als leerproces en in zijn organisatie omvat, blijkt de evidente noodzaak van vorming voor de begeleiders, en voor de priesters. Onlangs was er een bijeenkomst voor de begeleiders van het catechumenaat in Brussel, die ging over de eerste fase, de ‘opneming onder de geloofsleerlingen’. Daar bleek duidelijk de brede uiteenlopendheid van opvattingen: sommigen vieren deze stap helemaal niet, voor anderen toont de ervaring dat deze viering echt noodzakelijk is, nog anderen stellen deze stap zo lang uit dat ze hem bijna verwarren met de uitverkiezing en naamopgave.

4. De uitdagingen

Ik zal de uitdagingen onderscheiden volgens de niveaus van verantwoordelijkheid waarop ze zich stellen.

Voor de begeleiders van de catechumenen is de voornaamste uitdaging, die samen gaat met de vorming waarover ik net kom te spreken, deze van de onderscheiding. Want bij de aanvang zijn de vraagstellingen van waaruit men christen wil worden heel verscheiden, en ze vragen alle een inschatting. Sommige vragen zijn niet christelijk gemotiveerd. Andere zijn “spiritueel” maar nog niet onmiddellijk christelijk. Ook hierom is het catechumenaat een weg, waarvan het parcours een langere tijd kan vergen.

Een van de belangrijkste uitdagingen betreft het catechumenaal bewustzijn van de gewone christenen door traditie. Vorig jaar waren bij de uitverkiezing en naamopgave in de kathedraal van Brussel nauwelijks andere mensen aanwezig dan de begeleiders. Op dit vlak is een inspanning nodig om de gelovigen te informeren en bewust te maken.

Een derde uitdaging betreft wat na het doopsel komt, want een onvolledig aanbrengen van het catechumenaat kan er toe leiden dat men denkt dat met het catechumenaat ook het christelijk leven beëindigd wordt. Hierin schuilt het belang van de laatste etappe die de Orde van dienst voorziet: de *tijd van de mystagogie*. Dit betekent het dieper en met meer smaak binnentreden in het hart van het christelijk geloof, zoals dat is voorzien in de Paastijd, dus na de viering van de initiatiesacramenten. Die sacramenten verschijnen dus niet als het ultieme einddoel van het op tocht gaan. Als ze goed wordt beleefd, vervult de laatste etappe de functie van een springplank die toelaat de weg verder te zetten, na Pinksteren.

Tenslotte hoort men hier en daar nieuwe vragen, bijvoorbeeld het verzoek om christen te worden van jongeren met islamitisch-christelijke ouders. Men begrijpt dat rekening dient gehouden met het familiale impact van dergelijke vragen.

U hebt inmiddels begrepen: de pastoraal van het catechumenaat is een passionerende uitdaging!